

CROWDING - OUT (DIŞLAMA) ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ (1975-2000)

Doğan UYSAL*

Mehmet MUCUK**

Özet

Bu çalışmada crowding – out olarak ifade edilen artan kamu harcamalarının özel sektör yatırımları üzerindeki etkisi, standart en küçük kareler (EKK) analizi yardımıyla Türkiye için ele alınmaktadır. 1975 – 2000 dönemini kapsayan veriler üzerinde yapılan ampirik analizler, kamu kesimi yatırım harcamalarının özel sektör yatırımlarını dışladığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Crowding – out, kamu harcamaları, özel sektör yatırımları

Abstract

In this study, it is dealt with the effects of increasing public expenditure defined as crowding out over private sector through regression analysis.

Empirical analysis covering the years between 1975 and 2000 shows that but public investment expenditure affects negatively private sector.

Keywords: Crowding – out, public spendings, private sector's investments

Giriş

Kamu makamları toplumsal ihtiyaçları karşılamak ve/veya ekonomik ve sosyal hayata müdahalede bulunmak üzere belirli yöntemlere başvurarak harcamalar (Türk, 1999: 27) yapmaktadırlar. Kamu harcamalarının karşılanmasında en önemli kalemi ise vergi gelirleri oluşturmaktadır. Devlet, harcamalarını vergi gibi normal gelirleri ile

---

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

karşılayamadığı zaman veya iktisadi mali politikanın gereği ya da savaş gibi olağanüstü haller nedeniyle borçlanma ve emisyon gibi enstrümanlara da başvurabilmektedir (Aksoy, 1994: 168). Ancak harcamaların finansmanında seçilecek olan her alternatif, harcamanın yaratacağı makro ekonomik yansımalara da farklı şekillerde etki edecektir.

Kamu harcamalarının vergi artışları ile finanse edilmesi halinde, harcamanın çarpan etkisi, vergi artışları tarafından engelleneceği için; vergi artışlarının ekonomik dengeler üzerindeki yansıması göz ardı edilmektedir. Emisyon hacmini genişletilmesi ile kamu harcamalarının karşılanması ise kullanılabilir gelir seviyesinin artışına bağlı olarak toplam talebi artırmaktadır (www.ingrimayne.saintjoe.edu, 2003). Devlet, kamu harcamalarını karşılamak üzere belirtilen yöntemlere ilave olarak iç ve dış borçlanmalara da gidebilmektedir. Ancak bunlardan iç borçlanma, piyasalardan yüksek miktarlarda fon talep edilmesini gerektirdiği için; faiz oranlarını etkilemekte, bu da başta reel kesim olmak üzere fon talep eden diğer aktörlerin kaynak kullanım hacmini sınırlandırmaktadır (BDDK, 2003).

İç borçlanmayla finanse edilen kamu harcamalarının faiz oranlarında yükselmeye yol açarak özel harcamaları, özellikle de yatırımları azaltma olgusuna “Crowding – Out Etkisi” adı verilmektedir (Dornbusch and Fischer, 1998, 131).

Crowding – out etkisi M. Friedman ve izleyicileri tarafından 1970’li yıllarda gündeme taşınmıştır. Bu dönemde faiz hadleri ve döviz kurlarının, petrol fiyatları ve diğer fiyatların değişken olması, enflasyon içinde durgunluğun yayılması Keynes Okulu’nun varsaydığı temelleri sarsmış ve karşı görüşlerin güçlenmesini sağlamıştır. Friedman, “Neo – klasik senteze dayanan faiz haddi” tahlilinden hareketle para arzı veri iken kamu harcamalarındaki artışın özel yatırımları ve diğer harcamaları azaltacağını, “Crowding – Out Etkisi” başlığı altında açıklamıştır (Kazgan, 2000: 258-259).

1980’li yıllara liberalizasyon süreci ile başlayan Türkiye’de, kamu maliyesi disipline edilmeden, bankacılık sistemi düzgün çalışır hale getirilmeden, enflasyon kontrol altına alınmadan liberalizasyona gidilmesi, bununla birlikte faiz oranlarında yaşanan deregülasyon ve Hazine’nin doğrudan TCMB kaynaklarını kullanmak yerine, kamu

kağıtları çıkarıp satmaya yönelmesi; kamu açıkları finansman maliyetinin artmasına (Oruç, 2002: 8-9) neden olmuş ve bu da kamu borçlarından dolayı özel sektör faaliyetlerinin etkilenmesini kaçınılmaz kılmıştır. Bu nedenle crowding –out olgusu, ülkemiz açısından da önem arz eden bir konuma gelmiştir.

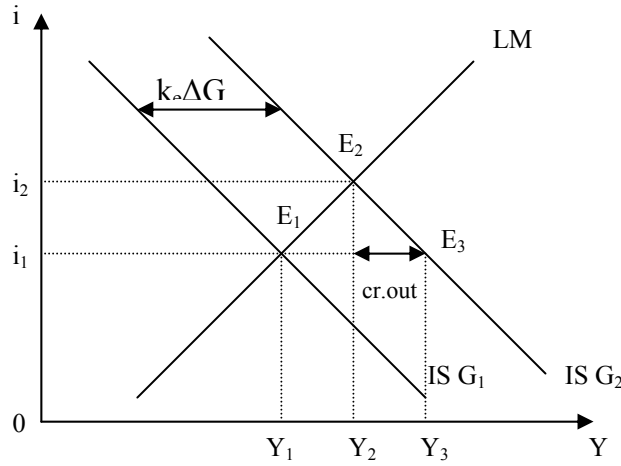
Artan kamu harcamaları ile özel sektör yatırımları arasındaki ilişkiyi esas alan bu çalışmada; crowding – out etkisinin teorik çerçevesi, crowding out ile ilgili literatür taraması, veri tanımlama ve ekonometrik yöntem ile ampirik bulgular ve sonuç yer almaktadır.

1. Crowding – Out Etkisinin Teorik Çerçevesi

Crowding – out, genişletici maliye politikalarının ekonomik etkileri üzerinde durmaktadır. Bu etkiler, kamu harcama talebinde meydana gelen bir artıştan dolayı, vergi ya da borçla finanse edilen artan talebin, toplam ekonomik aktiviteyi, özel sektör yatırımlarını dışlaması yoluyla ortaya çıkmaktadır (Carlson ve Spencer, 1975: 3).

Özel sektör yatırımlarının kamu harcamaları tarafından dışlanması genel olarak mal ve para piyasalarında dengeyi yansıtan, IS ve LM eğrileri yardımıyla izah edilmektedir.

Şekil 1. Kamu Harcamalarındaki Artışın Etkileri

Şekil 2.1' de IS ve LM eğrilerinin kesiştikleri yeri temsil eden $E_1(Y_1, i_1)$ noktası, mal ve para piyasalarında eşanlı dengenin sağlandığını ilk

denge noktasını göstermektedir. Bu noktada hem mal piyasasında toplam planlanan harcama hasılaya, hem de para piyasasında reel para talebi reel para arzına eşitlenmektedir.

Kamu harcamalarının genişletilmesi, toplam talebi $k_c \Delta G$ kadar artırarak IS eğrisini, IS G_1 den IS G_2 konumuna kaydırmış ve yeni denge $E_2(Y_2, i_2)$ noktasında oluşmuştur. Genişletici maliye politikası olarak adlandırılan bu uygulama ile faiz haddi de, i_1 den i_2' ye yükselmiştir. Kamu harcamalarındaki değişimin hasılaya yol açtığı artışı temsil eden mesafe ise, IS eğrisinde meydana gelen ve kamu harcamalarındaki artışın faiz haddinin sabit olduğu varsayımına dayanan basit Keynesyen modelde yol açtığı hasıla artışını temsil eden mesafeden küçüktür ($Y_1 Y_2 < Y_1 Y_3$). Bu durum şekilde de görüldüğü gibi genişletici maliye politikasının faiz oranlarında yükselmeye yol açarak özel harcamaları özellikle de yatırımı azaltmasıyla ortaya çıkan crowding – out etkisinin bir sonucudur.

Kamu harcamalarındaki artışın (ΔG) özel sektör yatırımları üzerindeki azaltıcı etkisinin (ΔI_p) derecesi, aşağıda belirtilen farklı biçimlerde de ortaya çıkabilir (Aktaran Kesbiç ve Bakımlı, 2003: 8):

□ Eğer özel sektör harcamalarındaki azalma, kamu harcamalarındaki artışa eşitse, uzun dönem mali çarpan katsayısı sıfır olacaktır. Bu durumda gelirden bir değişiklik olmaması ve ekonomide bir genişlemenin gerçekleşmemesi nedeniyle *tam crowding – out* etkisi var demektir.

$$|\Delta G| = |\Delta I_p| \Rightarrow \Delta Y = 0, \quad k = 0$$

□ Kamu harcamalarındaki artış, özel sektör harcamalarındaki azalıştan daha büyük ise, çarpan katsayısının sıfır ile bir arasında olması, az da olsa bir gelir artışının gerçekleşmesi anlamına gelir. Bu durumda *kısmi crowding – out* etkisinden söz edilir.

$$|\Delta G| > |\Delta I_p| \Rightarrow \Delta Y > 0, \quad 0 < k < 1$$

□ Kamu harcamaları artarken, özel sektör harcamalarında bir azalma olmaması ve çarpan katsayısının birden büyük olması durumunda *sıfır crowding – out* etkisinden bahsedilir.

$$|\Delta G| > 0, |\Delta I_p| = 0 \Rightarrow k > 1$$

□ Özel sektör harcamalarındaki bir azalmanın, kamu harcamalarındaki bir artıştan daha büyük olması durumunda ise çarpan katsayısı negatif olur. Bu durumda ortaya çıkan etkiye *aşırı crowding – out* etkisi denilir.

$$|\Delta G| < |\Delta I_p| \Rightarrow k < 0$$

2. Literatür

Kamu harcamalarındaki artışların ekonomik dengeler üzerinde ne gibi etkiler yaratacağı konusunda iktisatçılar, içinde buldukları ekolün anlayışına göre farklı yaklaşımlar ortaya koymuşlardır.

Klasik iktisadi görüşe mensup olanlar, ekonominin daima tam istihdam dengesinde olduğunu, böyle bir durumda ise kamu harcamalarında meydana gelecek artışların, özel yatırımlar üzerinde dışlama etkisi yaratacağını ifade etmişlerdir. Borçla veya vergilerle finanse edilen bu harcamalar, mal ve hizmet talebini artıracak, faiz oranlarını yükseltecek ve sermaye daha pahalı hale geleceği için özel sektör yatırımları da azalacaktır (Ahmed ve Miller, 2000, 124).

Kapitalizmde ekonominin kendiliğinden tam istihdam düzeyinde dengede bulunamayacağını ileri süren Keynes ise, devletin bunu sağlamak için maliye politikası önlemleriyle ekonomiye müdahale etmesi gerektiğine işaret etmiştir (Kazgan, 2000: 224). Keynes'e göre ekonomideki durgunluk sorununun temel nedeni, yatırımların yetersizliğidir. Kamu harcamalarının artırılması, yatırımlar üzerinde dışsallık etkisi yaratarak sorunu giderecektir (Lajugie, 1971, 182-183).

Monetaristler ekonomide ortaya çıkan istikrarsızlıkların, devletin uyguladığı para ve maliye politikalarından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Başka bir deyişle para ve maliye politikaları, dış gecikmelerinin uzunluğuna bağlı olarak istikrar aracı olmaktan çok istikrarsızlık kaynağı teşkil etmektedir. Friedman ve Schwartz tarafından yapılan araştırmalar, monetaristlere para arzındaki değişmelerle milli gelir değişimleri arasında uzun ve belirsiz bir gecikme olduğunu yani; para arzı ile milli gelir arasında yüksek bir korelasyon olmakla beraber kısa dönemde bu ilişkiyi belirlemenin çok zor olduğunu göstermiştir.

Dolayısıyla ekonomide ortaya çıkan kısa dönemli dengesizlikleri gidermek için para politikası kullanılamaz. Para politikası ile ilgili olarak öne sürülen görüş, maliye politikası için de geçerlidir. Çünkü maliye politikası da uzun ve belirsiz bir gecikme ile etkilerini ortaya koyar ayrıca bu etkiler para politikasına oranla daha zayıftır. Çünkü maliye politikası faiz oranlarını yükseltip özel sektör yatırımlarının dışlanmasına yol açacaktır (Savaş, 1986: 138-139).

Tablo 1. Kamu Harcamalarındaki Artışın İktisadi Görüşler Açısından Etkisi

	Klasik Görüş	Keynesyen Görüş	Monetarist Görüş
Kamu Harcamalarının Artması	Crowding out (Dışlama)	Crowding in (Dışsallık)	Crowding out (Dışlama)

Yukarıda belirtilen görüşler doğrultusunda kamu harcamalarının özel sektör yatırımları ve buna bağlı olarak bazı ekonomik dengeler üzerindeki etkisini değerlendirmek bakımından çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Burada, özel sektör yatırımlarının kamu harcamaları tarafından dışlanması olgusunu analiz etmek üzere son dönemlerde yapılmış bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Isabel Argiman, Jose M. Gonzalez-Paramo and Jose M. Roldan (1997), kamu harcamaları ile özel yatırımlar arasındaki ilişkiyi panel data yöntemi aracılığıyla 14 OECD üyesi ülke için analiz etmişlerdir. Sonuçlar, kamu harcamaları içerisinde yer alan kamu yatırımlarının özel yatırımları olumlu yönde etkilediğini diğer kamu harcamalarının ise dışladığını göstermiştir.

Habib Ahmed and Stephen M. Miller (2000), ele aldıkları 23 gelişmekte olan ve 16 gelişmiş olmak üzere toplam 39 ülkenin 1975 – 1984 dönemine ait verilerinden hareketle, borçlanma ve vergiler kanalıyla finanse edilmiş kamu harcamalarının yatırımlar üzerindeki etkisini değerlendirmişlerdir. Veriler en küçük kareler metodu (OLS), sabit ve rasgele etki modelleri kullanılarak analizler gerçekleştirilmiş ve genel itibarıyla de vergilerle karşılanan kamu harcamalarının daha fazla crowding – out etkisi yarattığı görülmüştür.

Tsung-wu Ho (2001), hükümet harcamalarındaki bir artışın özel yatırımları dışlayıp dışlamayacağını OECD üyesi 24 ülke için değerlendirmiştir. Ho, ülkelerin 1981 – 1997 dönemine ait verilerini

panel koentegrasyon modeli ile dinamik OLS yöntemlerini kullanarak analiz etmiş ve genişletici maliye politikasının crowding – out etkisi yarattığı sonucuna ulaşmıştır.

Saleh Amir Khalkhali, Atul Dar, Samad Amir Khalkhali (2003), seçtikleri 19 OECD üyesi ülke için crowding – out etkisi ile sermaye hareketliliğini, bu ülkelerin 1971 – 1997 dönemini ait verilerini ele alarak incelemiştir. Çalışmada kullanılan değişken katsayılar modeli sonuçları, kamu harcamalarının özel sektör yatırımları üzerinde güçlü bir etkiye sahip bulunduğunu ancak bu etkinin artan sermaye hareketliliğine bağlı olarak 1990’larda, 1970’li ve 1980’li yıllara göre zayıflamış olduğunu göstermiştir.

Muhsin Kar ve Sami Taban (2003), Türkiye’de kamu harcamaları dağılımının (eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve alt yapı harcamalarının) ekonomik büyümeye etkilerini 1971-2000 dönemine ait yıllık verilerden hareketle eşbütünleşme yaklaşımına tabi tutarak analiz etmişlerdir. Analizler neticesinde, eğitim ve sosyal güvenlik harcamalarının ekonomik büyümeye etkisinin pozitif, sağlık harcamalarının büyümeye etkisinin negatif ve altyapı harcamalarının ise istatistiksel olarak anlamsız olduğu ortaya çıkmıştır.

Metin Berber (2003), kamu ve özel sektör yatırım harcamaları ile ekonomik büyüme ilişkisini uzun ve kısa dönemini dikkate alarak incelemiştir. Çalışmada, koentegrasyon ve hata düzeltme modeli 1963 – 1999 dönemini kapsayan veriler üzerinde uygulanmıştır. Ampirik bulgular kamu ve özel sektör yatırım harcamalarından ekonomik büyümeye doğru ve ekonomik büyümeden de kamu ve özel sektör yatırım harcamalarına doğru nedensellik ilişkisinin var olduğunu buna ilaveten özel sektör yatırım harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve kamu sektörü yatırım harcamalarına kıyasla daha büyük olduğunu göstermiştir.

C. Yenal Kesbiç ve Esat Bakımlı (2003), Hazine borçlanmalarının özel kesime aktarılabilir fonlar üzerinde crowding – out etkisi yaratıp yaratmadığını 1980-2002 dönemini kapsayan istatistik verilerden hareketle ele almıştır. Hazine’ nin özel kesim fonlarını doğrudan mali araçlar ile kendisine aktardığını ve böylece özel kesimin dışlandığını ifade etmiştir.

Hikmet İyidiker ve Yasemin Özüğurlu (2003), Türkiye’de iç borçlanmanın reel kesim üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunu analiz etmişlerdir. İstatistiki veriler doğrultusunda; kamu ve özel kesim yatırımları arasında tamamlayıcılık ilişkisinin bulunduğunu, iç borçlanmanın neden olduğu yüksek faiz oranlarından ötürü iktisadi önceliklerin özel sektör yatırımlarından spekülatif alanlara kaydığını ifade etmişlerdir.

3. Veri Tanımlama ve Ekonometrik Yöntem

Bu çalışmada, kamu harcamaları ve özel sektör yatırımlarının GSMH içerisindeki payları ve tasarruf mevduatı faiz oranlarına ilişkin 1975 – 2000 dönemini kapsayan yıllık veriler, Devlet Planlama Teşkilatı ve Maliye Bakanlığı’nın veri tabanlarından alınmıştır.

Ele alınan dönem itibariyle crowding out etkisinin varlığı, aşağıda belirtilen modeller yardımıyla analiz edilmiştir.

□ Özel sektör yatırımları (IP) ile faiz oranları (R) arasındaki ilişkiyi belirten regresyon modeli;

$$IP = \alpha_0 + \alpha_1 R \quad (1)$$

□ Özel sektör yatırımları ile kamu yatırım harcamaları (IG) arasındaki regresyon modeli;

$$IP = \alpha_1 + \alpha_2 IG \quad (2)$$

şeklindedir.

Bu ilişkilere ilişkin teorik beklentilerimiz aşağıdaki gibidir: Özel sektör yatırımları ve faiz oranı arasındaki ilişkiyi gösteren modele göre, bu iki değişken arasındaki ilişkinin yönünün negatif olmasıdır. Buna göre faiz oranlarındaki artış özel sektör yatırımlarını azaltıcı, faiz oranlarındaki azalış ise özel sektör yatırımlarını artırıcı bir etki yapması gerekmektedir. İkinci eşitlik ise özel sektör yatırımları ve kamu yatırımları arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Eğer kamu sektör yatırım alanları özel sektör yatırım alanlarına kayarsa, bu durumda özel sektör yatırımları kamu yatırımlarındaki artış nedeniyle azalacaktır ve crowding out etkisi ortaya çıkacaktır. Ancak kamu yatırımları artışı, özel sektör yatırımlarını artırıyor ise crowding out etkisi olmadığı sonucu çıkabilir. Bu durumda kamu yatırımlarının daha çok altyapı yatırımlarına yönelik olduğu ve bunun da özel sektör yatırımlarını teşvik ettiği söylenebilir. Çalışmanın

asil amacının crowding out etkisini ölçmek olmasına karşın faiz oranı ve özel sektör yatırımları; kamu yatırımları ile özel sektör yatırımları arasındaki karşılıklı ilişkiler olması da söz konusudur. Bu nedenle bu ilişkilerin belirlenmesi uygun görülüp Granger Nedensellik Testi yapılmıştır. Buna göre;

- Faizin özel sektör yatırımlarının nedeni olduğuna ilişkin model;

$$IP_t = a_0 + \sum a_i IP_i + \sum b_i R_i \quad (3)$$

- Özel sektör yatırımlarının faizin nedeni olduğuna ilişkin model;

$$R_i = b_0 + \sum b_i R_i + \sum a_i IP_i \quad (4)$$

- Kamu yatırımlarının özel sektör yatırımlarının nedeni olduğuna ilişkin model;

$$IP_t = c_0 + \sum c_i IP_i + \sum d_i IG_i \quad (5)$$

- Özel sektör yatırımlarının kamu yatırımlarının nedeni olduğuna ilişkin model;

$$IG_i = d_0 + \sum d_i IG_i + \sum c_i IP_i \quad (6)$$

şeklinde kısıtlamasız ilişkiye ait modeller oluşturulmuştur.

4. Bulgular

Özel sektör yatırımlarının bağımlı, faiz oranlarının da bağımsız değişken olarak yer aldığı 1 no.lu eşitliğe ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 2' deki gibidir.

Tablo 2. Regresyon Analizi Sonuçları (Özel Sektör Yat. - Faiz Oran.)

Bağımlı Değişken : ÖZEL SEKTÖR YATIRIMLARI				
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t	p
Sabit	12,422	1,099	11,30	0,000
Faiz Oranları	-0,05611	0,01792	-3,13	0,005
Standart Hata	2,568	R^2	29,0%	

Özel sektör yatırımları ve faiz oranı arasındaki ilişkiler incelendiğinde bu ilişkinin negatif olduğu görülür. Buna göre faiz oranlarındaki %1'lik artış özel sektör yatırımlarını daha az oranda (0,056) azaltmaktadır. Bu

değişkenlerin katsayı tahminlerinin anlamlılığını gösteren t istatistiğine ilişkin değerler %95 anlamlılık düzeyinde test edildiğinde ($t_{hes} > t_{tab}$) olduğu için katsayıların anlamlı olduğu görülür ($3,13 > 1,645$).

Faiz oranları ile özel sektör yatırımları arasındaki nedensellik ilişkisini gösteren 3 ve 4 no.lu modele ilişkin sonuçlar ise Tablo 3' de verilmektedir.

Tablo 3. Granger Nedensellik Analizi Sonuçları

Nedensellik Yönü		F Test İstatistiği	P Değeri
R	IP	3.80257	0.04337
IP	R	1.19828	0.32351

Nedensellik analizi sonuçlarına göre, faiz oranları ile özel sektör yatırımları arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin yönünün faiz oranlarından özel sektör yatırımlarına doğru olduğu görülmektedir. Hesaplanan F kritik değeri, %5 anlamlılık düzeyinde tablo değerinden büyük çıkmıştır ($3,80257 > 3,32$).

Yukarıda yapılan analizler, faiz oranlarının özel sektör yatırımlarını negatif yönde etkilediğini göstermiştir. Özel sektör yatırım harcamalarının bağımlı değişken olarak yer alacağı regresyon analizi (2 no.lu model) yaptığımızda ise Tablo 4'teki sonuçlara ulaşılmaktadır.

Tablo 4. Regr. Anal. Sonuç. (Öz. Sek. Yat. – Kamu Cari, Yat., Trs.)

Bağımlı Değişken : ÖZEL SEKTÖR YATIRIMLARI				
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	T	P
Sabit	13,291	3,303	4,02	0,001
Kamu Yat. Harc.	-1,2401	0,5661	-2,19	0,039
s	2,432	R^2	41,7%	

Özel sektör yatırımları ile kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi gösteren 2 no.lu model sonuçları analiz edildiğinde kamu yatırım harcamaları ile özel sektör yatırım harcamaları arasındaki ilişkinin ele alınan dönem itibariyle negatif olduğu görülür. Bulunan sonuçlara göre kamu yatırım harcamalarındaki %1'lik artış özel sektör yatırımlarını %1,2 oranında azaltmakta ve dolayısıyla crowding out etkisi yaratmaktadır. Kamu yatırım harcamaları katsayısı tahmininin

anlamlılığını gösteren t değeri dikkate alındığında %95'lik anlamlılık düzeyine göre anlamlı çıkmaktadır ($2,19 > 1,645$). Ancak her iki modelde bağımlı değişkenlerdeki değişimin yüzde kaçının bağımsız değişkenlerdeki değişme tarafından açıklandığını gösteren belirlilik katsayısına (R^2) bakıldığında düşük olduğu görülür. Burada R^2 nin düşük çıkmasının en önemli nedeni; bağımlı değişken olan özel sektör yatırımlarının sadece kamu yatırımı tarafından açıklanmamasıdır.

Kamu yatırım harcamaları ile özel sektör yatırımları arasındaki ilişki Granger nedensellik testi yardımıyla test edildiğinde Tablo 5' te verilen sonuçlara ulaşılmaktadır.

Tablo 5. Granger Nedensellik Analizi Sonuçları

Nedensellik Yönü		F Test İstatistiği	P Değeri
IG	IP	4.05160	0.03651
IP	IG	0.38295	0.68699

Granger nedensellik analizi sonuçlarına göre hesaplanan F kritik değeri, %5 anlamlılık düzeyinde tablo değerinden büyük çıkmaktadır ($4,05160 > 3,32$). Buna göre ele alınan dönemde kamu kesimi yatırım harcamaları özel sektör yatırım harcamalarını engellemektedir. Özel sektör yatırımları ise kamu kesimi yatırımları üzerinde etkisizdir.

Sonuç

Bu çalışmada genişletici maliye politikasının özel sektör yatırımları üzerinde crowding-out etkisi meydana getirip getirmediği, 1975 – 2000 dönemini kapsayan veriler kullanılarak, EKK yöntemi yardımıyla incelenmiştir. Faiz oranlarındaki artışın özel sektör yatırım harcamalarını azalttığı ve crowding out etkisi yarattığı görülmüştür.

Kamu kesiminin özel sektör yatırımları üzerinde crowding out etkisi yaratmasının en önemli nedenleri ise devletin ekonomik hayattaki rolünün ağırlıklı olarak devam etmesi ve bunun finansmanında iç borçlanma yöntemlerine önemli ölçüde başvurmasıdır. Crowding out etkisinin azalması devletin ekonomik hayattaki rolünün azalması ve faiz oranlarındaki düşmeyle birlikte özel sektörün ülke ekonomisi içinde ağırlığının artmasıyla sınırlandırılabilir. Ayrıca devletin özel sektörün yatırım yaptığı ya da yapabileceği alanlardan uzak kalması da crowding out etkisini azaltan bir faktördür.

Kaynakça

Ahmed, Habib and Stephen M. Miller (2000); “Crowding-Out and Crowding-In Effects of the Components of Government Expenditure”, **Contemporary Economic Policy**, Vol. 18, No. 1, ss. 124-133.

Aksoy, Şerafettin (1994); **Kamu Maliyesi**, 2. Baskı, Filiz Kitabevi.

AmirKhalkhali, Saleh, Atul Dar, Samad AmirKhalkhali (2003); “Saving-Investment Correlations, Capital Mobility and Crowding Out: Some Further Results”, **Economic Modelling**, ss. 1137-1149.

Argimon, Isabel, Jose M. Gonzalez-Paramo and Jose M. Roldan (1997); “Evidence of Public Spending Crowding-Out from A Panel of OECD Countries” **Applied Economics**, 29, ss. 1001-1010.

Berber, Metin (2003); “Türkiye’de Özel ve Kamu Yatırım Harcamaları – Ekonomik Büyüme İlişkisi Uzun Dönem Analizi”, **İktisat İşletme ve Finans**, ss. 58-70.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), MSPD Çalışma Raporları 2003 Yılı Özel Sayısı

Dornbusch, Rudiger and Stanley Fischer (1998); **Makroekonomi**, Çev. Salih Ak vd., McGraw-Hill – Akademi.

Ho, Tsung-wu (2001); “The Government Spending and Private Consumption: A Panel Cointegration Analysis”, **International Review of Economics and Finance**, 10, ss. 95-108.

İyidiker, Hikmet ve Yasemin Özügürlü (2003); “Türkiye’de Kamu İç Borçlanmasının Reel Kesim Üzerindeki Etkileri” <http://www.marmara.edu.tr> (29/12/2003).

Kar, Muhsin ve Sami Taban (2003); “Kamu Harcama Çeşitlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 58-3, ss. 145-169.

Kazgan, Gülten (2000); **İktisadi Düşünce ve Politik İktisadın Evrimi**, 9. Basım, Remzi Kitabevi.

Kesbiç, C. Yenal ve Esat Bakımlı (2003); “Hazine Borçlanmalarının Özel Kesime Aktarılabilecek Fonlar Üzerindeki Etkisi”, <http://www.mu.edu.tr>, (29/12/2003).

Lajugie, Joseph (1971); **Ekonomik Doktrinler**, Çev: Samih Tiryakiođlu, Varlık Yayınları.

Oruç, Bora (2002); **Finansal Sistemlerin Ekonomik Kalkınma ve Krizler Üzerindeki Etkileri –Türk Sermaye Piyasaları-**, Sermaye Piyasası Kurulu Piyasa Gözetim ve Düzenleme Dairesi.

Savaş, Vural (1986); **Keynezyen İktisat Yıkılırken**, 2.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım.

Türk, İsmail (1999); **Kamu Maliyesi**, 3.Bası, Turhan Kitabevi.

<http://ingrimayne.saintjoe.edu>, (28/12/2003).